Բայց որովհետև կառավարության պատասխանը յապաղում էր, իսկ երդում տալը չուտով պահանջվում էր, այդ պատճառով Վարդապետաց ազգաբնակիչները, որոնց թիվը 50 տուն են, խմբովին գիմեցին լուսաւորչական հայոց եկեղեցին և այդտեղ երդում տուին հայ-լուսաւորչական քահանայի ներկայութեամբ, լուսաւորչական եկեղեցու ծէսին համեմատ։

—

Երեանից մեզ գրում են։ «Մեր քանի մի տարի է որ Երեանի թեմի առաջնորդ, Եղիազար եպիսկոպոս, հրաժարված է համարձակում, իսկ թեմը մնաց առանց առաջնորդի։ Դեռևս եպիսկոպոսը ստստին վերացած է։ Ցիստն տարի չարունակ նա ուշնասել է մայրաքաղաքի համար, իր կարգուքիանն չափ կալուածներ է թողել Լէմմածնին, իսկ այսօր Լէմմածինը իրաւունք չէ տալիս նրան մայր աթոռը տաք դնելու։ Ասում են որ եպիսկոպոսը մտադիր է առանց կառավարութեանը դիմել, թնդելով նրան ռուսերէն նշանակել իրան»։

—

Երեանից հետեւեալ են գրում մեզ։ «Զարս, հինգ տարի է արդէն Երեանի խանութների գիշերապահների գլխաւորը մի հայ է, պ. Խաչատուր Խաչատուրեանց։ Այդ պարոնն ժամանակ Երեանի բաղարում գրեթէ ոչ մի խոշոր աւազակութիւն կամ գողութիւն չէ պատահում, այս թէ, նրա նախորդ թուրքերի ժամանակ ամիս չէր անցնում առանց մի նշանաւոր գողութեան»։

—

Ղեկքին գործերի մինիստրը, կոմս Խվոստովին չրջաբերականը խիստ տխուր դէպքերով նկարագրում է Թաւասանի ներկայ գրութիւնը։ Բայց այդ չրջաբերականը համարեա թեղուն ինքնիվնում մայրաքաղաքի բոլոր լրագրիներից, քան նի որ նրա մէջ կառավարութիւնը խոստանում է գիտել հասարակական դժգոհ օգնականներ այլ և այլ չարիքները վերացնելու։ Համար Այդ օգնականի գործադրութեան ճանապարհը չրջաբերականը խոստանում է ժամանակով ցոյց տալ։

ԱՐՍԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

—

Դարերումն լրացաւ տասս տարի այն ժամանակից, թէ Գերմանիան և Ֆրանսիան ըստորագրեցին խաղաղական գաշնագիրը Ֆրանկֆուրտ-Մայնի վրա քաղաքի մէջ։ Գերմանական մամուլը այժմ հայտնում է զգալի ընկերութիւնը ոչ այլ թէ էր, քան մեր փոքրիկ խմբի չարունակութիւնը։ Եւ ներկայացրի Ընկերութեան վարչութիւնը մանրամասն հաշիւ, որից երեւում է, որ նա ծախսել եմ այդ երեք տարուայ գործեցութեան վրա հետեւեալը։ «Թաւասաց Մեծաց» 1200 օր.— 403 ր. 42 կ., «Կարմիր Լապտեր» 1500 օր.—464 ր. 45 կ., «Մանկական երգեր» 2500 օր.— 227 ր. 12 կ.,—ընդամենը՝ 1094 ր. 99 կ.։ Այդ գումարից, ինչպէս վերն յիշեցի, 220 ր. նուիրատուութիւններ են, 450 ր. կանխիկ վճարել է երկու գրքերկի համար կենս. գրքարէ, ուրեմն ես ծախսել եմ 424 ր. 99 կ. իսկ գրպանից։ Առաջարկեալ այս հաշիւը Ընկերութեան վարչութեան և, աչքի առաջ ունենալով Ընկերութեան նեխթական միջոցները, ես համաձայնվեցայ սահմանել իմ ծախսած փոքրը այն ժամանակ, երբ մեր խմբի հրատարակութիւնները կը ծախվեին։ Ես այն կարծիքի է (և մինչև այժմ էլ այլ կարծիքի չեմ կարող լինել), որ մեզանից ամէն մէկի պարտաւորութիւն է հոգալ մի նորսկսալ ազգային ընկերութեան նեխթական միջոցների վրա, թեպետ այդ միջոցները ըստ չեմին կարողութեան չալի և ոչ թէ պնդան անխնայող գանվել, որ Մոսկվա խրենացոյ պատմութեան մի այլ օրագրութեան համար ծախսեցք 168 ռուբլիներ (առանց է պ. Պալանեանի—Ներսիսեան գպրոցների հայոց լեզուի ուսուցչին և պ. Ալանեանին—«Փոքր ամառայի սրբագրողին վերն յիշած գրքի 13 թերթի սրբագրութեան համար)։ Ինչ և իցէ....

Բանը այն դրանումն է, որ ես ծախսել եմ մի գումար, որի սահմանը ես թեզս չեմսահպել եմ, որ Ընկերութիւնը չը ծանրաբեռնվի ծախսերով, ոչ դրամական և, որ Ընկերութեան վարչութիւնը ուելորդ համարեց Ընկերութեան հատատուլց առաջ նուիրատուներին չը ճանաչել, այն նուիրատուներին, որոնք, կարելի է ասել, ընկերութեան հիմնիչներ սկզբնապատաճառ եղողներից մին էին, որոնց նուիրած փոքրը ծախսած են առաջին հրատարակութիւնների վրա (չէ որ հատատված Ընկերութիւնը ոչ բարոյական և ոչ էլ, եթէ կամենում էք, իրաւական իրաւունք ունէր այդ հրատարակութիւնների չընդունելը և ընդունեց), այլ բանը դրանումն է, որ իմ թիթիվից հետանալուց յետոյ կենս. գրականատուցը ներկայացնում է Ընկերութեան վարչութիւնը մի հաշիւ, որից երեւում է՝ իբր թէ ես այդ գրականատուցից պարտք եմ վերցրել 469 ր. 50 կ., և այդ գումարը կենս. գրավ-ը սատանում է Ընկերութեան բոլոր հրատարակութիւններից ծախած գրքերի ընդհանուր գումարից. այն թէ այդ 469 ր. 50 կ., (19 ր. 50 կ., երեխ. «Թաւասաց Մեծաց»-ի և «Կարմիր Լապտեր»-ի ուրէր քաղաքներ ուղարկելու ճանապարհածախս է) կենս. գրականատուցը, ինչպէս վերն բացատրեցի, կանխիկ վճարել էր միայն առաջին երկու հրատարակութիւնների հաշուում և պէտք է սատանար միայն այդ գրքերկների հաշուից։ Կենտրոնական գրականատուցը մի փոքր չտապել է վերադարձնել իր կանխիկ վճարած գումարը և նրան տալ այդ յանձնվել է....

Զարմանալին այն է, որ եթէ պ. Աբ. Ցոգ-հանիսեանին, իբրև ընկերութեան նախագահին, յայտնի չէր, որ ես Կենտրոն. գրականատուցից պարտք չեմ վերցրել գրքեր հրատարակելու համար, նրան գոնէ, իբրև Կենտ. գրականատուցի տեսչերից մինին պէտք է յայտնի վճեր այդ. ուրեմն ինչպէս է նա թոյլ տուել այդ ծախսը վերջապես, չէ որ ես վարչութիւնը ներկայացրել էի իմ հաշուս հետ և Կենտրոն գրավ-ի երկու ստացական, որոնց մէջ ցոյց է տուած թէ կ. գրավ-ը ինձանից քանի գրքեր է ընդունել և որքան է կանխիկ վճարել։

Եթէ այս բոլորս «Թաւասաց Մեծաց» և «Կարմիր լապտերը» ծախած են 469 ռուբլու, հասկանալի է, որ Ընկերութիւնը այսուհետև էլ ոչինչ չէ կորցնում իր վարչութեան կարգադրութիւնն չնորհէս, բայց նա կորցրել է մինչև այժմ, որովհետև գրականատուցի հետ այդ երկու գրքերկների հաշիւը վերջացրել էր դեռ անցեալ տարի, եթէ չեմ սխալվում, նոյնիսկ ինչ ամսին. իսկ այս ժամանակաշրջանին Ընկերութիւնը աւելորդ հաշուած փոքրով կարող էր մի գրքերկով աւելի հրատարակել։

Վերջացնելով յոդուածս, ես պարտք եմ համարում առաջարկել Ընկերութեան վարչութիւնը գտնէ այժմ գրեթէ յոդուածիս սկզբում անուանված նուիրատուների անունները մտցնել Ընկերութեան նուիրատուների ցուցակի մէջ, իսկ ծախսած «Թաւասաց Մեծաց»-ի, «Կարմիր լապտերի» հաշուից զուրս գալով 469 ր. 50 կ. և նոյնպես ծախսած «Մանկական երգերից» գուցած գումարը յանձնել ըստ պատեհության այդ երեք հրատարակութիւնների վար արած ծախսերը ծածկելու։

Եւ, իբրև թէ ընկերութեան և թէ հայոց հասարակութեան մի անգամ, կը ցանկալի տպասուեներ թիթիվի ընկերութեան տարեկան մասրեան հաշիւը, որի մէջ ինդրում եմ Ընկերութեան ամփոփել և իմ ներկայացրած առաջին երեք հրատարակութիւնների ծախսց մասնաւոր հաշիւը։ Անկասկած՝ մեր հասարակութեան ամէն մի անգամ անհանգիստ սպասում է մի օրինաւոր հաշուին, որից կարելի լինէր իմանալ թէ ինչ գրութեան մէջ են մեր ընկերութեան նեխթական միջոցները։ Մեզանից շատերը գուցէ, տեսնելով ծախսերի մասրեան հաշիւը, ձգիրաքար առաջարկեն այն տեսակ աշխատութիւններ, որոնց համար անցեալ տարի վարձատրութիւն էր տրվում։ Այսպես թէ այնպես մասրամասն հաշիւ հրատարակելուց ընկերութիւնը կարող է միայն օգուտ տանալ և ոչ վնաս, իսկ մեր ամէնքի սրտի փափաքը, կարծեմ, միայն այդ է։

Մայիսի 14-ին Գաբ. Միրզայեան